מ ד י נ ה

י ה ו ד י ת

ב ד ר ך

בס"ד, גליון מס' 24 ("מי בא" 216) – א' ניסן התשפ"ו

אדמיות ויהודיות – התחזקות והתחדשות – שבת ומועדים

שני ראשי שנים

בגליונות הקודמים תיארנו (בעקבות חז"ל) את פורים כ**סוף כל הנסים** הגלויים שבמקרא וסוף המקרא בכלל. "סוף" גם במובן של **תכלית** – א-להי השמים מצא לו סוף סוף דירה בתחתונים; **א**לופו של עולם **דר** באדם המזדהה עימו ב**אדר**, בו "קיימו וקבלו" מאהבת הנס את התורה, ומתחיל עידן תורה שבעל-פה, תורת האדם הארצית הגוברת על הספק העמלקי המנתק, ומוכיחה שיש אלקים גם על-ארץ, אשר זו מטרת הבריאה. [וכך תארנו את טהרת הפרה האדומה, טהרה-כפרה בשורש, השואפת לגבור על החטא הקדמון וטומאת המות שבעקבותיו, בהשבת הכל אל הבורא שברא את החטא-החסרון לשם גילוי עונג התשובה-מאהבה המבררת למפרע – על ידי בחירה בחיים, בחי-החיים שבקרבי – כי הכל "טוב מאד" והרוע המוחלט, כמו-גם המות, אינו אלא דמיון-שוא].

ברם כעת, לקראת ניסן, קצת קשה לנו להסביר לפי כל זה את המעבר, או הדילוג (או שמא הנסיגה?) אל גאולת ניסן המקראית ונסיה הגלויים, ונכון אולי להעדיף תיאור יותר מאוזן, או אולי "אובייקטיבי", של חלוקת השנה לשתים, לשנת תשרי ושנת ניסן, ששתיהן "ראשיות" (- **ב'-ראשית**) מקבילות, לאדם ולישראל, וכפי שננסה להסביר.

בריאת העולם והגאולה העתידה

בתשרי – בו נידונים על המים ומתחילה עונת הזריעה – אנו נוקטים כדעת ר' אליעזר כי "בתשרי נברא העולם", ואומרים בתפילת מוסף של ראש השנה "זה היום תחילת מעשיך", כאשר ישראל מופיעים בהמשך הדורות. בהתאם לכך סבור ר' אליעזר כי "בתשרי עתידים להגאל", כלומר מתוך גאולת עולם-האדם תצמח ותתנשא גאולת ישראל הייחודית.

ואולם בניסן אנו נוקטים כדעת ר' יהושע ש"בניסן עתידים להגאל" כמו גאולת מצרים, ובהתאם לכך סבור הוא כי "בניסן נברא העולם", כי בעצם "ישראל עלו במחשבה" – בשרשם קדמו הם לעולם, בנשמותיהם "נמלך" הקב"ה ו"בשבילם"

ובעצתם החליט לברוא. לפי זה גאולת ישראל תקדים, וממנה תצמח גאולת עולם-האדם כולו.
ומקובלנו ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים": שני פנים לבריאה ולגאולה, ושניהם אמת: "**בראשית**" אותיות **א' בתשרי**, אך גם המצוה הראשונה לישראל "החדש הזה לכם" המדברת על **תאריך עברי** המתחיל בניסן היא (גם בגימטריא) **בראשית**!, ומבחינה זו "צריך היה להתחיל את התורה" מכאן, אך מפני אומות העולם פתח בבראשית, כדברי רש"י הידועים בתחילת פירושו לתורה.

אדר כסיום שנת תשרי

לפי התיאור הזה אדר הוא אכן תכלית לשנת תשרי הטבעית-אדמית, ובו מתברר כי "אַתֶּם (ישראל) קרויים אדם" (בהיפוך להמן ההומאניסט המזוייף הטוען כי **יהודי** הוא **ייחודי** מכדי להיות אדם). ולא במקרה מתרחש סיפור המגילה בעולם הגויים ללא שום זיקה גלויה לארץ ישראל וייחודה (מלבד הקשר הבלתי-מפורש-בכתוב של היות המן ובניו מעכבי בנין המקדש, והיותו של דריווש השני, המאשר את בנין המקדש, בנה של אסתר). וכן שם הוי"ה הייחודי לישראל אינו מופיע במגילה. באדר נודע ישראל כבכור בעמים המייצג את צורת אדם המבוקשת, ואנו נִפנים מעתה לייחוד הישראל הנבדל ועניינו.
[ואילו שנת ניסן היהודית-ייחודית, מסתיימת באלול, בו הוכנו הלוחות השניות ובו מתבקש מאתנו שלא לסמוך רק על היותנו "ידועים"-נבחרים מאתו יתברך, אלא להתכונן לימי הדין המשותפים לכל המין האנושי, ו"לתחזק"-לשמר את העולם כולו].

התחזקות והתחדשות

לאופי היהודי המהפכני הקורא ונקרא בשם הוי"ה, המהווה ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, יש מאין, נאותה יותר ההתחדשות שמבטא אביב-של-ניסן, ואילו לאומות הקשורים לטבע הנראה-להם-קדמון, נאותה יותר השמירה והתיחזוק של הקיים. אכן גם בתוך ישראל עצמם קיימת נטיה ל"התחזקות": רבינו נחמן מברסלב שנולד בראש חדש ניסן, כל-כולו חידוש ש"לא היה כמותו בעולם", כפי שמעיד הוא על עצמו, ואת הצד הזה שבו המשיך תלמידו המובהק ר' נפתלי, ואולם דומיננטי יותר צד ה**התחזקות** שבתורתו, שמייצג כידוע תלמידו ר' נתן. דומה כי אמנם כן נאה ונכון בגלות בין הגויים, אך כשעובר מרכז הכובד לארץ היהודים, יתכן שמגיע הזמן להדגיש יותר את צד ההתחדשות.
ובדורנו, מופיעה לאחרונה, וגוברת והולכת, תופעת ההתחזקות בקרב המוני בית ישראל ה"מסורתיים", המבקשים לחזק את חיבורם למסורת [וכמדומה שגם בקרב הקרויים "חילונים", שכל עניינם לשמר את מדינת היהודים כמופת לאדמיות מתוקנת במושגי הגויים, חודרת "מן השטח" תובנה של הצורך העממי בביצור יהודיותה של המדינה]. אכן ההתחדשות המהפכנית היהודית עדיין אינה על פירקה ולא עומדת על סדר היום, כי מצפה היא לשלומי אמוני ישראל, הדתיים והחרדים, שידברו-בה ויאזרו עוז להוביל אותה בשובה ונחת, בהשקט ובבטחה (ישעיהו ל,טו) ובגבורה קדושה. ויתכן שהיוזמה האקטיבית לביעור עמלק שמתרחשת בימים אלו ממש (ובסיוע גויים המבינים את סכנתו למין האדם בכלל), תנסוך אומץ בכלל ישראל לחדול מלפחד-מעצמו ומייחודיותו-הנבדלת, שבכוחה למשוך אליה גם את לב הגויים, להטעימם מטוב-טעמה ולהעלותם אל הר הקדש.

שבת וחֹדש, שבת ומועד

קדושת השבת "קבועה ועומדת" משׁשת ימי בראשית, ונודעת גם לרוב-ככל הגויים, כפי שמציין ר' יהודה הלוי בספר הכוזרי. ממנה שלימות וביסוס הסדר הטבעי-אלקי הבא אל מנוחתו ו"סוגר מעגל", ומכאן הברכה והקדוּשה שבתוך הטבע עצמו. ואולם החדשים והמועדים מתקדשים בידי ישראל, ומיוחדים להם ולהיסטוריה שלהם (ולא רק לעונות השנה).

השבת מוצבת (בפרשת אמור) בראש כל המועדים, ה"שבתונים הקטנים" שהיא להם כאם מולידה ונותנת כח, אכן במדה מסויימת היא גם בסוף כל המועדים, כפי שבא לביטוי בפורים, בו "זוכים בגורל" אשר "מה' כל משפטו" גם כאשר ישראל אינם ראויים מצד עצמם (וכן אדר הוא חדש המתקדש בידי שמים ולא בידי בית דין של ישראל), ונמצא שפורים הופך גם את המאמץ האנושי לקבוע וקיים בבחירה אלקית.

ובחדש אדר בכלל בולט כח השבת, הקבוע המוליד את החידוש, בקריאה אקטיבית, החורגת מן הסדר, של **ארבע הפרשיות** ששיאן **שבת פרשת החדש** בה מקדשים-מברכים את חדש ניסן הקרב ובא. ועוד יותר בולט ענין זה ב**שבת הגדול** הסמוכה לפסח, אשר בה ומכוחה אזרו ישראל עוז לקחת לשחיטה את אלהי מצרים (בעשור לניסן, כפי הקביעות של שנת יציאת מצרים, שהיא גם הקביעות של שנה זו, התשפ"ו).

שבת הגדול היא גם ראשונה לעשר שבתות עד מתן תורה שהיה בשבת ז' סיון, והרי לנו "קומה שלימה" של שבתות, כנגד עשר הספירות, כאשר הראשונה-החכמה היא "ראשית הגילוי" כנודע. [ולפי זה תעמודנה "שבת מברכין" ניסן ושבת הסמוכה-אחר ראש חדש, כנגד פנימיות וחיצוניות הכתר הנעלם, שעניינם בנפש העונג והרצון, ודי למבין].

וגם בדורנו ובמדינתנו, נראה כי התחזקות ציבורית בשמירת השבת כיום מנוחה וקדושה, היא המפתח לחידוש-פנים של ההוייה הישראלית, של החרות השלימה ופתחון-הפה בפסח, ששיאם במעמד סיני, ובימינו – בקבלת התורה על לב המדינה.

ואיתא בספרים כי לעתיד (הקרוב לבוא במהרה בימינו) מעלת ראש חדש (ומועדים) המתקדשת בידי ישראל, תהא גדולה ממעלת השבת הקבועה, וכפי שחותמים בהפטרת שבת-ראש-חדש (שהיא גם חיתום ספר ישעיהו): **והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני, אמר ה'** – חדש קודם לשבת!

* * *

התיאור ה"זוגי" או ה"שיוויוני" בין האדמיות ליהודיות, בו בחרנו הפעם, מתאים לדעת חכמים האומרים (במסכת חגיגה יג,א, שלא כדעת בית שמאי האומרים, על פי סיפור הבריאה הראשון, "שמים נבראו תחילה", ולא כדעת בית הלל האומרים, על פי כותרת סיפור הבריאה השני, "ארץ נבראה תחילה", אלא): "שניהם כאחד נבראו", ככתוב בדברי ישעיהו (מח,יג): "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים – קורא אני אליהם יעמדו יחדו".

ה"ריווח" בשוויוניות ברור, ומתאים כמובן גם לרוח הדור שלנו, וגם בדברי חז"ל החתירה היא למצב של "שוים בקומתם" (=האיש והאשה, וקודשא בריך הוא ושכינתיה). ובכל זאת: אם נשאל מי קרוב (או מקֻרב) יותר לשוויון המבוקש, ניסן

או תשרי? נראה כי התשובה תהיה: ניסן. כפי שהראינו את חיבור החדש לשבת בניסן-שלאחר-אדר (בניגוד לראש חדש המכוסה-נעלם בתשרי). וכן יש לזכור שמצות "החדש הזה לכם" כוללת לא רק את קידוש החדשים אלא גם את עיבור-תיקון השנים, וניסן (שקדם לבריאת תשרי) הוא "ראש השנה לתקופות"-עונות שנת החמה. ובמישור אחר: ישראל יותר "איכפתיים" כלפי העולם מאשר להיפך, ולכן בסופו של דבר ייחודיותם היא גם המפתח לשוויון [ונמצא שבית הלל (ור' יהושע שהוא עיקר בית הלל) הנוטים להיות "נוחים ועלובים" (ועל כן הלכה כמותם – עירובין יג), קרובים יותר לדעת חכמים השוה ומשוה. וכן ישראל "המעט מכל העמים", ממעטים עצמם, וכמו הלבנה (לה מונים ישראל) שמיעטה עצמה כלפי החמה (לה מונים הגויים). אמנם כאשר יהיה אור הלבנה כאור החמה, יתגלה השרש הקדום שבישראל כשכינת-רעיית כבודו יתברך, שקדמו לעולם(-לחַמָּה) ושותפים בבריאתו-בריאותו ותיקונו, ובמובן הזה תהיה ללבנה עדיפות על פני החמה (כפי שנראה מכך שהיא זו היוזמת מלכתחילה "אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד", לענייננו: אני יכולה להכיל ולהנהיג גם את החמה-הטבע שלגויים!]. ונראה כי גדולתו וסודו של היום הגדול הזה, ראש חדש ניסן, טמיר ונעלם, וכמעט אין לו ביטוי מעשי, אך "עיקר עתידו לפניו" (וכדאי מאד לראות ביטויים מופלאים על כך ב"סילוק" לפרשת החדש מאת הקליר).